

12.9.2018

Asia:

Ulkoministeriön vuotuinen kansalaisyhteiskunnan kuulemistilaisuus Suomen tavoitteista ja painopisteistä YK:n yleiskokouksen 73. istuntokaudella.

Aika ja paikka: 18.9.2018, UM:n Engel-Sali

Invalidiliitto ry haluaa nostaa esiin esteettömän ja saavutettavan toimintaympäristön merkityksen osana YK:n piirissä käytävää kansainvälistä ja kehitysyhteistyötä koskevaa keskustelua ja yhteistyötä

Esteetön ja saavutettava inhimillinen toimintaympäristö

Esteettömyys liittyy vahvasti yhdenvertaisuuteen ja ihmisten moninaisuuden näkemiseen. Esteetön inhimillinen toimintaympäristö ei helpota vain vammaisia henkilöitä vaan kaikkia ihmisiä, heidän joukossaan erityisesti ikääntyneitä henkilöitä ja vanhuksia, lapsia, lastenvaunuilla liikkuvia ihmisiä, matkailijoita jne. Lähtökohtana tulee olla, että keskivertoihmistä ei ole olemassakaan.

YK:n vammaissopimuksen mukaan oikeus esteettömään ympäristöön on ihmisoikeus. YK:n vammaissopimuksen läpileikkaavat artikkelit, nro 3 ja erityisesti artikla nro 9, liittyvät esteettömyyteen. Esteettömyyden edistäminen vaikuttaa osaltaan myös monen muun ihmisoikeuden toteutumiseen. Näitä ovat erityisesti mahdollisuus päästä osalliseksi koulutuksesta (YK:n sopimuksen artikla nro 24) ja oikeus työhön (art nro 27) sekä toimeentuloon (art nro 28). Näin esteettömyyden edistäminen vähentää omalta osaltaan myös vammaisten henkilöiden kokemaa köyhyyttä.

Kun tarkastellaan YK:n kestävän kehityksen eli Agenda 2030-ohjelmaa ja sen tavoitteita, huomataan, että esteettömyyden ja saavutettavuuden sekä design for all -periaatteen huomioiminen edistää niinkään välillisesti suurta osaa ohjelman keskeisiä tavoitteita ja tällöin myös periaate ”ketään ei jätetä” - ”leave no one behind” toteutuu. Näitä ovat erityisesti tavoite nro 1 ei köyhyyttä, nro 3 terveys ja hyvinvointi, nro 4 hyvä koulutus, nro 5 sukupuolten tasa-arvo, nro 6 puhdas vesi ja sanitaatio, nro 8 ihmisarvoista työtä ja talouskasvua, nro 9 kestävää teollisuutta, innovaatiota ja infrastruktuureja, nro 10 eriarvoistumisen vähentäminen sekä luonnollisesti koskien tavoitetta nro 11 eli kestävät kaupungit ja yhteisöt. Pitää myös muistaa, että maailman kaupunkiväestön odotetaan kasvavan lähestulkoon puolella vuoteen 2050 mennessä.

Esteettömyyden edistäminen on luonnollisesti erityisen tärkeää vammaisille henkilöille ja heidän joukossaan liikuntavammaisille henkilöille. Esteettömyysosaaminen ja -lainsäädäntö on edennyt huomasti kehittyneiden maiden joukossa, esimerkiksi Euroopan Unionin jäsenmaissa ja Yhdysvalloissa. Silti maailman yhteensä miljardista vammaisesta ihmisestä eli noin 80 prosenttia, elää kehitysmaissa. Liikuntavammaisten henkilöiden osuus on heistä suurin, kuten kaikkialla. Kehitysmaissa esteettömyysosaaminen on vielä paikka paikoin hyvin heikkoa. Pikku hiljaa tietoisuus esteettömyyden merkityksestä leviää myös kehitysmaissa erityisesti vammaisjärjestöjen aktiivisen toiminnan ja YK:n vammaissopimuksen myötä. Paikka paikoin esteettömyyttä edistävää hyvää lainsäädäntöä on saatu

aikaiseksi. Suurimpana kompastuskivenä on kuitenkin esteettömyyssäädösten noudattaminen ja viranomaisten valvonnan heikkous ja sanktioiden puuttuminen.

Esimerkiksi Etiopian ja Afrikan Unionin pääkaupunkia Addis Abebaa rakennetaan tällä hetkellä huimalla vauhdilla. YK:n sopimuksen ja paikallisten vammaisjärjestöjen aktiivisuuden myötä maahan on säädetty myös esteettömyyttä edistävää lainsäädäntöä. Siltikään sen noudattaminen ontuu pahasti ja suurin osa rakennuksista on joko täysin tai osittain esteellisiä vammaisille ja erityisesti heidän joukossaan liikuntavammaisille henkilöille. Esteellinen julkinen liikenne hankaloittaa suuresti vammaisten ihmisten liikkumista. Addis Abeban uusi kaupunkijuna on hieno askel kohti esteettömämpää kaupunkisuunnittelua. Valitettavasti tällä hetkellä kuitenkin monet laitureille vievät hissit eivät toimi tai junat ovat niin täynnä, että esimerkiksi pyörätuolilla liikkuvan henkilöön on vaikeaa ja tuvatonta päästä mukaan.

Invalidiliitto ry on järjestänyt yhdessä etiopialaisten vammaisjärjestöjen kanssa esteettömyys- ja esteettömyyskartoituskoulutusta Addis Abebassa. Järjestimme maaliskuussa 2017 ensimmäisen esteettömyysseminaarin ja esteettömyyskartoituskoulutuksen paikallisille viranomaisille ja muille sidosryhmille. Nyt suunnittelemme uutta esteettömyys- ja esteettömyyskartoittajakoulutusta yhdessä Addis Abeban Yliopiston ja etiopialaisen liikuntavammajärjestön kanssa. Koulutus on suunnattu Addis Abeban yliopiston arkkitehti- ja insinööriopiskelijoille eli tuleville yhdyskuntasuunnittelijoille.

Apuvälineet

Apuvälineet mahdollistavat vammaisten henkilöiden osallistumisen koulutukseen ja työhön ja helpottavat näin ulospääsyä myös köyhyyden kierteestä. Esimerkiksi vaikeasti liikuntavammaisten henkilöiden kohdalla liikkumisen apuvälineiden, kuten pyörätuolien tai proteesien saatavuus ratkaisee, onko sinulla edellytystä osallistua oman yhteisösi toimintaan vai ei. Apuvälineiden tarve kasvaa maailmanlaajuisesti väestön ikääntyessä. Maailman miljardista vammaisesta ihmisestä suurin osa on erityyppisesti liikuntavammaisia henkilöitä. Kehityksessä ja erityisesti köyhissä Afrikan maissa toimivien ja tarkoituksenmukaisten apuvälineiden saatavuus on heikko. Etiopia on tässäkin suhteessa hyvä esimerkki. Etiopiassa elää WHO:n mukaan noin 17 miljoonaa vammaista ihmistä. Heistä suurin osa on liikuntavammaisia. Toimivien apuvälineiden saatavuus ja huolto ovat kriittisessä tilassa. Vain harvoilla ja valituilla on mahdollisuus saada tarkoituksenmukaista liikkumistaan helpottavaa apuvälinettä. Erittäin vaikea tilanne on maaseudulla.

WHO:n asiantuntija kuvaili tilannetta hiljattain näin: Tarve apuvälineille kasvaa 1 miljardista 2 miljardiin vuoteen 2050 mennessä. Ylihinnoitellut apuvälineet vaikuttavat niiden kehoon saatavuuteen globaalissa etelässä. Asiantuntija kuvasi pyramidin avulla apuvälinemarkkinoiden vinoutumista: pyramidin huipulla on korkean teknologian apuvälineet varakkaille ja pyramidin pohjalla huonolaatuiset apuvälineet köyhille. Keskelle pyramidia ei jää mitään jäljelle.

Konkreettista kokemusta Afrikan apuvälinetilanteesta Invalidiliitto ry on kartuttanut tukemalla Sambiassa toimivaa vammaisten henkilöiden ylläpitämää omaa apuväline- ja pyörätuolikeskusta 90- ja 2000-luvuilla.

Vammaiset nuoret ja vammaiset naiset

Lopuksi Invalidiliitto ry haluaa nostaa kansainvälisen yhteisön huomion vammaisten nuorten ja vammaisten tyttöjen ja naisten asemaan köyhissä Afrikan maissa. Vammaiset naiset ja tytöt kohtaavat moninaista syrjintää ja ovat usein hyväksikäytön uhreja. Väestö kasvaa räjähdysmäisesti erityisesti Afrikan maissa. Väestönkasvusta johtuva nuorisopullistuma synnyttää suuren tarpeen uusille työpaikoille. Tässä yhteydessä

Afrikan köyhissä maissa elävät vammaiset nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja tuen tarpeessa.